فصلنامه علمی اعتیاد پژوهی، سال هفدهم، شماره شصت و هفتم، ص۱۵۲-۱۲۷، بهار ۱۴۰۲
Scientific Quarterly of Research on Addiction, Vol. 17, No. 67, P 127-152, Spring 2023

مقاله پژوهشی
Research Article

مدل‌یابی ساختاری امنیت در مدرسه با آمادگی به اعتیاد در دانش‌آموزان: نقش واسطه‌ای تحصیل‌گریزی

سعیده سبزیان[۱]، افسانه عبدلی[۲]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۰۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۱۸

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر تعیین نقش واسطه‌ای تحصیل‌گریزی در رابطه بین امنیت در مدرسه و آمادگی به اعتیاد بود. **روش:** روش پژوهش توصیفی-همبستگی از نوع مدل معادلات ساختاری بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان پسر متوسطه دوم شهر خرم‌آباد در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ بود. از این بین، ۲۰۰ نفر به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه امنیت در مدرسه، مقیاس تحصیل‌گریزی، و مقیاس آمادگی به اعتیاد استفاده شد. به منظور تحلیل مدل پژوهش از روش مدلسازی معادلات ساختاری استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که متغیر امنیت در مدرسه اثر مستقیم منفی و معناداری بر آمادگی به اعتیاد داشت. همچنین، تحصیل‌گریزی در رابطه بین امنیت در مدرسه و آمادگی به اعتیاد دارای نقش میانجی معناداری بود. **نتیجه‌گیری:** در مدرسه امن، دانش‌آموزان می‌توانند به لحاظ هیجانی و فیزیکی ایمن باشند و احترام و اعتماد متقابلی بین اعضای مدرسه وجود دارد، در حالی که در مدارس ناایمن، خشونت، دعوا، زورگیری، جرم، تحصیل‌گریزی، و مصرف مواد دیده می‌شود. بنابراین، پیشنهاد می‌شود با فراهم کردن محیطی امن در مدرسه، تنش‌ها به حداقل برسد، تعاملات مثبت بین دانش‌آموزان و تعامل بدون نگرانی دانش‌آموز با کادر مدرسه به‌گونه‌ای افزایش یابد که زمینه برای کاهش تحصیل‌گریزی فراهم شود که نتیجه‌ی آن می‌تواند کاهش آمادگی به اعتیاد باشد.

کلید واژه‌ها: آمادگی به اعتیاد، امنیت در مدرسه، تحصیل‌گریزی

۱. نویسنده مسئول: استادیار، گروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه حضرت معصومه (س)، قم، ایران. پست الکترونیک: s.sabzian@hmu.ac.ir
۲. استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

مقدمه

اعتیاد از جمله آسیب‌های دنیای امروز است که سلامت انسان را تهدید می‌کند و زمینه‌ساز افول بسیاری از ارزش‌های اخلاقی می‌باشد (کاسین، سیجرکیک، و مونترمارانو[1]، ۲۰۲۰). دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل[2] (۲۰۱۹؛ به نقل از وهاب[3] و همکاران، ۲۰۲۱) در جدیدترین گزارش خود پیرامون وضعیت مواد مخدر در جهان، اعلام کرد تخمین زده می‌شود حدود ۲۷۱ میلیون نفر و یا ۳/۵ درصد از جمعیت ۱۵ تا ۶۵ ساله در سال ۲۰۱۷ به صورت غیرقانونی حداقل یک بار مواد مخدر مصرف کرده باشند. نگاهی به آمارهای غیررسمی در این رابطه نشان می‌دهد ۱۴ میلیون از جمعیت ایران با مشکلات اعتیاد به صورت مستقیم و غیرمستقیم درگیر هستند (نعمتی‌سوگلی تپه، شاهمرادی، رحیمی و خالدیان، ۱۳۹۹). سوءمصرف مواد در نوجوانان در سال‌های اخیر افزایش قابل توجهی داشته است (مؤسسه ملی مصرف مواد[4]، ۲۰۲۰؛ به نقل از عباس‌پور و قنبری، ۲۰۲۱) و به یکی از نگرانی‌های اخیر سلامت عمومی تبدیل شده است (چانگ[5]، ۲۰۱۴؛ به نقل از کیان ارثی، عباس‌پور و اصلانی، ۱۴۰۱) که ایران از این قائله مستثنی نیست. خطر اعتیاد به مواد مخدر از نوجوانی شروع می‌شود (بشرپور و محمدنژاد دوین، ۱۴۰۱). نوجوانی دوره‌ای چالش‌برانگیز از لحاظ اجتماعی، احساسی و روان‌شناختی در زندگی هر فردی است (قره‌داغی، یحیی‌زاده پیرسرایی، ذکایی و آقابخشی، ۱۴۰۱). به طوری‌که آمارهای موجود نشان می‌دهد حدود ۱۶ درصد معتادان ایران کمتر از ۱۹ سال سن دارند (صدری دمیرچی، رییس قره درویشلو و رحیمی، ۱۳۹۷).

در یک تقسیم‌بندی کلی، بیشتر پژوهشگران عوامل چهارگانه دانش‌آموز (عوامل فردی)، خانواده، مدرسه و اجتماع را به‌عنوان عوامل تأثیرگذار در گرایش به اعتیاد مطرح کرده‌اند (یی‌وان و تسیو[6]، ۲۰۲۰). باتوجه به آنچه که ذکر شد، عوامل مختلفی در آمادگی برای اعتیاد تأثیر دارند، شرایط و زمینه‌های مختلف مانند مدرسه که محل اساسی کنار هم

1. Cassin, Sijercic & Montemarano
2. United Nation Office on Drug and Crime (UNODC)
3. Wahab
4. National Institute on Drug Abuse
5. Chung
6. Yee Wan & Tsui

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]
[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

جمع شدن نوجوانان و سن ریسک‌پذیری آن‌ها است، ممکن است زمینه را برای بیان و توسعه آن‌ها فراهم کند. در این راستا، مطالعاتی که به بررسی عوامل خطر محیطی برای مصرف مواد در نوجوانان می‌پردازد، بر اهمیت محیط مدرسه تأکید می‌کنند (یوزون و کلسی[1]، ۲۰۱۸).

امنیت در مدرسه[2]، اشاره به جو کلی مدرسه دارد. در مدرسهٔ امن دانش‌آموزان به لحاظ هیجانی و فیزیکی ایمن هستند و احترام و اعتماد متقابلی بین اعضای مدرسه وجود دارد، درحالی‌که در مدارس ناایمن خشونت، دعوا، زورگیری، جرم و سوء مصرف مواد دیده می‌شود. محیط ناایمن در کار معلمان خلل ایجاد می‌کند و فرصت کامل برای آموزش را از آن‌ها سلب می‌کند، زیرا در این محیط معلم بخشی از توجه و زمان خود را باید معطوف به مشاجره‌ها، منازعه‌ها و دیگر موارد انضباطی دانش‌آموزان کند. واضح است که این عوامل موجب می‌شود معلم از مدار وارد ساختن دانش‌آموزان به مشارکت فعال، خارج شود (خانی، زمان‌پور و مرادیانی گیزه‌رود، ۱۳۹۶). داده‌های زمینه‌یابی ملی قربانیان جرائم[3] در سال ۲۰۰۱ نشان می‌دهد که ۳۶ درصد از تمام جرائم شدید و خشونت‌آمیز علیه دانش‌آموزان دبیرستانی در طول مدرسه یا در مسیر رفتن یا برگشتن به مدرسه رخ داده است (کافمن[4]، ۲۰۰۰). برای نوجوانان، ترس از جرائم هم ناشی از قربانی شدن واقعی و هم خطر ادراک شده قربانی شدن است (پریمین چانی و سوتان[5]، ۲۰۱۳). عوامل خطرساز و کاهش‌دهنده ایمنی در مدرسه، هم شامل عوامل خطر طبیعی، انسانی و ناشی از محیط است. محیط مدرسه با افزایش احتمال خطر برای قربانی شدن، هم زمینه جرم و هم ترس از جرم را تقویت می‌کند (سوارتز، رینز، هنسون و ویلکاکس[6]، ۲۰۱۱).

از جمله مهمترین مخاطرات طبیعی تهدید کننده محیط مدرسه، زلزله، طوفان و بیماری‌های همه‌گیر است. همچنین خطرات انسانی و اجتماعی مانند انتشار مواد شیمیایی سمی در نزدیکی مدارس، خشونت گروهی و رویدادهای حیاتی با پیامدهایی برای رفاه

1. Uzun & Kelleci
2. security at school
3. National Crime Victimization Survey (NCVS)
4. Kaufman
5. Perumean-Chaney & Sutton
6. Swartz, Reyns, Henson, & Wilcox

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

روانی-اجتماعی دانش‌آموزان و کارکنان مانند خودکشی، تبعیض و بی‌عدالتی است (موناز[1] و همکاران، ۲۰۲۰). از جمله مهم‌ترین عوامل محیطی مرتبط با اختلال و کاهش‌دهنده ایمنی در مدرسه شامل در دسترس بودن الکل یا مواد مخدر، دیوارنوشته‌های مرتبط با دشمنی (ادینگتون و یابلون[2]، ۲۰۱۱)، حمل سلاح و حضور باند با سطوح بالاتر ترس است (پرومین چانی و سوتان، ۲۰۱۳). اما چنین به نظر می‌رسد که هیچ چیز به‌اندازه مواد مخدر و بزهکاری امنیت مدرسه را تهدید نمی‌کنند و برعکس؛ زیرا یکی از خطراتی که نوجوانان را تهدید می‌کند، خطر اعتیاد به مواد در این سن است. مشخص‌شده است که نوجوانان به دلایل مختلفی از جمله سرگرمی، رفع نیازهای اجتماعی و عاطفی خود، فرار از مشکلات، جستجوی هیجان و یا به چالش کشیدن محیط خود از مواد استفاده می‌کنند. با توجه به اینکه اکثریت مصرف‌کنندگان مواد مخدر عادت خود را قبل از رسیدن به سن ۲۰ سالگی شروع می‌کنند، لذا این امر مشخص می‌کند چه خطری که این گروه را تهدید می‌کند (یوزون و کلسی، ۲۰۱۸). کهرازیی، کیانی و خان‌محمدزاده (۱۳۹۶) در پژوهشی تحت عنوان بررسی رابطه بین جو مدرسه و کلاس درس با استعداد به اعتیاد در میان دانش‌آموزان مقطع متوسطه به این نتیجه دست یافتند که محیط مدرسه و کلاس درس نقش معنی‌داری در پیش‌بینی استعداد به اعتیاد دانش‌آموزان پسر پایه سوم دبیرستان دارد.

لذا امروزه بحث ایمنی مدرسه اهمیت یافته و جز برنامه‌های مدیران مدارس قرارگرفته است، چنانچه بسیاری از مدارس برای کاهش جرم و خشونت و افزایش ایمنی در مدارس به اتخاذ راهبردهای پیشگیرانه سوق داده شده‌اند. این اقدامات شامل خطوط هشدار و اطلاع دهی به مدرسه[3] (پلانتی، بنکس، لیندکویست، کارتورایت و ویتور[4]، ۲۰۲۰)،

محیط گزارش‌دهی ایمن و ایجاد یک پروتکل پاسخ برای اقدام بر اساس نکات و جلوگیری از حوادث، رویکرد امیدوارکننده‌ای را برای افزایش ایمنی مدرسه ارائه می‌دهد. آنها از دانش همه و عمدتاً دانش‌آموزان، در مورد تهدیدهای بالقوه برای ایمنی‌مدرسه و سایر مشکلاتی که مدارس روزانه با آن روبرو هستند (مانند قلدری، مصرف مواد، خودآزاری) استفاده می‌کنند.

1. Muñoz
2. Addington & Yablon
3. School tip lines: سیستم‌های‌ساختار یافته‌ای هستند (شامل برنامه‌های کاربردی کامپیوتری، وب‌سایت‌ها، خطوط‌تلفن وغیره)که به دانش‌آموزان، والدین، کارکنان‌مدرسه یا اعضای‌جامعه اجازه می‌دهند اطلاعاتی درباره تهدیدات احتمالی برای دانش‌آموزان یا دیگران را گزارش‌کنند. خطوط راهنمایی با تکیه بر دانش دانش‌آموزان در مورد تهدیدات بالقوه، ارائه یک
4. Planty, Banks, Lindquist, Cartwright & Witwer

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

مشارکت با ادارات پلیس محلی، نصب دوربین مداربسته، استفاده از سیستم‌های تشخیص سلاح (مانند فلزیاب) و مسدود کردن/محدود کردن ورود افراد غریبه به مدرسه با دستگاه‌های کنترل ورودی (مانند کارت‌های کلید الکترونیکی) می‌باشد (جنینگز، خی، ماسکالی و دانر[1]، ۲۰۱۱). درواقع، گرچه مدرسه هم‌زمان ممکن است یکی از عوامل خطر باشد، همزمان می‌تواند یکی از عوامل محافظت‌کننده باشد، یعنی با افزایش ایمنی، تدارک برنامه‌های پویا و مهیج و آگاهی‌دهنده، مشارکت فعال در برنامه های درسی، مشاوره‌های به‌موقع و... زمینه محافظت از دانش آموزان را فراهم‌کند (پرنیان‌فر، محرابی، کشاورزمحمدی و محمدخانی، ۱۳۹۵).

یکی از متغیرهایی که از امنیت در مدرسه تأثیر می‌پذیرد (بولو-استیو، فادیپه و کایود[2]، ۲۰۲۲؛ صالح‌اردستانی و خرمایی، ۱۳۹۹) و خود نیز نقش مهمی در تبیین آمادگی به اعتیاد دارد، تحصیل‌گریزی[3] است (عینی، ترابی، عبادی و کرمانی، ۱۳۹۹؛ عطادخت، فلاحی و احمدی، ۱۳۹۶؛ کامپ[4]، ۲۰۱۲؛ هنری و هویزینجا[5]، ۲۰۰۷). به دلیل اینکه در سال‌های اخیر، هم اعتیاد به مواد به یک موضوع مهم فردی و اجتماعی با اثرات چندبعدی بر سلامت نوجوانان تبدیل‌شده است و هم تحصیل‌گریزی به‌عنوان یک پدیده اجتماعی رایج شده است، لذا اقدامات امنیتی مرئی مدرسه، که در اینجا به‌طور گسترده به‌عنوان هر مکانیزم نظارتی قابل‌مشاهده برای محدود کردن دسترسی به ساختمان‌های مدرسه، محدود کردن سلاح‌ها در محوطه مدرسه، افزایش نظارت دانش‌آموزان، یا فراهم کردن وسیله‌ای برای واکنش به بحران‌ها تعریف می‌شود، می‌تواند به‌عنوان یک نوع راه‌حل مفهوم‌سازی شود. درواقع، مداخله در سطح مدرسه که ذاتاً ماهیت فضایی دارد، باید تدابیر امنیتی را بیشتر کند. در این راستا، نقش ضمنی تدابیر و اقدامات امنیتی در مدرسه ارائه پشتیبانی در مکان‌هایی است که دانش‌آموزان در غیر این صورت ممکن است به‌اندازه کافی حمایت نشوند (فیشر و تانر-اسمیت[6]، ۲۰۱۶). در این راستا، این‌گونه اقدامات امنیتی ممکن است

1. Jennings, Khey, Maskaly & Donner
2. Bolu-Steve, Fadipe & Kayode
3. academic avoidance
4. Kemp
5. Henry & Huizinga
6. Fisher & Tanner-Smith

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

سطح تحصیل‌گریزی و اعتیاد را کاهش دهد. درواقع، بسیاری از تحقیقاتی که به عوامل خطر محیطی برای مصرف مواد در نوجوانان می‌پردازند، بر اهمیت ایمنی در مدرسه تأکید می‌کنند (یوزون و کلسی، ۲۰۱۸). لذا می‌توان گفت، تأثیر امنیت در مدرسه بر رفتار و شناخت، موجب بروز پیامدهای رفتاری، شناختی و یا غیرشناختی می‌شود؛ به گونه‌ای که تأثیر بسزایی در پیشگیری از رفتارهای پرخطر مثل اعتیاد به مواد مخدر دارد که این امر، گاه مستقیم و بی‌واسطه است و گاه عامل واسطه‌ای چون تحصیل‌گریزی در این امر دخیل هستند (ونتزل، مانکز، مک‌نیس و راسل[1]، ۲۰۱۷؛ کولی، مارتین، پاپورث و گینس[2]، ۲۰۱۶). نتایج پژوهش بولو-استیو و همکاران (۲۰۲۲) نشان داد که یکی از مهم‌ترین عوامل محیطی مؤثر در تحصیل گریزی در سن نوجوانی محیط مدرسه است، هر چه امنیت در مدارس پایین باشد، تحصیل گریزی افزایش پیدا می‌کند. کلیس، حقه و ریسکینز[3] (۲۰۰۹) نشان دادند مدرسه با ایجاد محیطی گرم و مراقبت‌کننده احتمال مدرسه‌گریزی را در دانش‌آموزان کاهش می‌دهد. همچنین نتایج پژوهش صالح اردستانی و خرمایی (۱۳۹۹) نشان داد افزایش ادراک از محیط کلاس در دانش‌آموزان از طریق همانندسازی با مدرسه و ادراک کنترل، سبب کاهش تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان می‌شود.

امروزه تحصیل گریزی (از دیر رسیدن به کلاس تا عدم حضور در کلاس‌ها) یک معضل آموزشی و اجتماعی (اسکاریو، گیمنز نادال و ویلکینسون[4]، ۲۰۲۲) یک رفتار ضداجتماعی و گاهی یک عمل بزهکارانه (بولو-استیو و همکاران، ۲۰۲۲) است که به‌تدریج یک مسئله جدی برای مدارس، خانواده‌ها، جامعه و خود نوجوان تبدیل‌شده است؛ چنانکه تحقیقات نشان می‌دهد ۱۰/۷ درصد دانش آموزان اسپانیایی، ۷/۹ درصد دانش آموزان سیاه‌پوست، ۲/۵ درصد دانش آموزان آسیایی و ۴/۴ درصد دانش‌آموزان سفیدپوست دچار ترک تحصیل می‌شوند (مکفارلند، کیو و استارک[5]، ۲۰۱۸). اخیراً نشان داده‌شده است که دانش‌آموزانی که از تحصیل فرار می‌کنند ۳۴/۷ درصد بیشتر از

1. Wentzel, Muenks, McNeish & Russell
2. Collie, Martin, Papworth & Ginns
3. Claes, Hooghe & Reeskens
4. Escario, Giménez-Nadal, & Wilkinson
5. McFarland, Cui, & Stark

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

همسالانی که به‌طور منظم مدرسه می‌رفتند، ترک تحصیل می‌کنند (کپنس و اسپرویت[1]، ۲۰۱۸) که این یک علامت هشداردهنده برای توجه به تحصیل گریزی است.

تحصیل‌گریزی پیامدهای متعددی دارد؛ به‌عنوان‌مثال پیامدهای تحصیل‌گریزی در میان مدارس متوسطه در نیجریه شامل بزهکاری، عملکرد ضعیف مدرسه، ترک تحصیل، مصرف مواد و سایر رفتارهای مخاطره‌آمیز و مشکل‌ساز است (ویتنی[2]، ۱۹۹۴). همچنین فرار از مدرسه می‌تواند منجر به انگیزه پایین، عدم جاه‌طلبی، مشکل در حفظ سوابق حیاتی مدرسه، سوءمصرف الکل و مواد مخدر، عملکرد ضعیف تحصیلی، ترک تحصیل، بارداری در سنین نوجوانی و مشارکت در فعالیت‌های مجرمانه (مانند سرقت، خرابکاری و دزدی) است (هنری[3]، ۲۰۰۷). عینی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی نشان دادند که گرایش به سوءمصرف مواد مخدر با خودبیگانگی تحصیلی و هیجان‌های تحصیلی منفی رابطه مثبت و معنادار و با خودکارآمدی عمومی رابطه‌ی منفی و معناداری در دانش‌آموزان دارد. عطادخت و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی دریافتند که خودبیگانگی تحصیلی توانایی پیش‌بینی گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر را به طور معنی‌داری دارد. کامپ (۲۰۱۲) در مطالعه‌ی خود به این نتیجه رسید که ارتباط مثبت و معنی‌داری بین بیگانگی و اعتیاد وجود دارد. آکین وومی و آینی[4] (۲۰۰۳) نشان دادند که مشکلات رفتاری مختلف مانند سوءمصرف مواد مخدر، خشونت، فرار از مدرسه، دزدی و سوءاستفاده جنسی، فرآیند آموزش و یادگیری مؤثر را بسیار تضعیف کرده است. تحصیل‌گریزی، حتی در سطوح پایین، با نمرات ضعیف امتحانی، بیکاری بعدی و سطوح ضعیف‌تر بهزیستی (اتوود و کرول[5]، ۲۰۱۵) و درنهایت، مصرف تنباکو، الکل و حشیش همراه است (هنری و هویزینگا، ۲۰۰۷). بنابراین چنین به نظر می‌رسد ناامنی در مدرسه نه‌تنها زمینه‌ساز تحصیل‌گریزی است، بلکه سطح آمادگی برای مصرف مواد، تحصیل و یادگیری دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به همین دلیل در آمریکا ماهانه بالغ بر ۶ درصد از دانش‌آموزان به دلیل احساس ناامنی و ترس از جو مدرسه، از حضور در کلاس درس

1. Keppens & Spruyt
2. Whitney
3. Henry
4. Akinwumi & Ayeni
5. Attwood & Croll

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

اجتناب می‌کنند (ملکی، ۱۳۸۸). البته، گرچه رفتارهای اجتناب از مدرسه ممکن است با کاهش احتمال تعامل بین قربانیان و مجرمان بالقوه، احساس امنیت را افزایش دهد، اما تأثیرات مخربی بر حضور و تحصیل و عملکرد تحصیلی دارد (مایلم، فرهولدن و لیف[1]، ۲۰۱۰).

لذا با نظر به اینکه سوءمصرف مواد یک رفتار پیچیده در بین جوانان و یک مشکل بهداشت عمومی مهم در سراسر جهان شناخته شده است و گزارش‌هایی از مطالعات اپیدمیولوژیک در نیجریه، غنا، آفریقای جنوبی و ایالات‌متحده ارقام نگران‌کننده‌ای از سوءمصرف مواد در بین جوانان نشان داده‌اند (انیانوی، ابکوی و اوجینیکا[2]، ۲۰۱۶) و همچنین، با نظر به نتایج پژوهش مشترک سازمان بهزیستی و دفتر کنترل مواد مخدر و جرائم سازمان ملل متحد طی دو دوره در سال‌های ۱۳۷۷ و ۱۳۸۸ با عنوان ارزیابی سریع وضعیت اعتیاد در ایران حاکی از جوان بودن مصرف‌کنندگان مواد مخدر در ایران بود و نتایج مطالعه پرنیان‌فر و همکاران (۱۳۹۵) در این‌که زمینه ۵/۱۲ درصد دانش‌آموزان دوره راهنمایی ایران در معرض گرایش به سو مصرف مواد هستند (خادمی اشکذری، ۱۳۹۱)؛ حاکی از اهمیت پژوهش حاضر می‌باشد. علاوه بر این، مدرسه یکی از مهمترین نهادهای سازمان یافته رسمی کشور است که باید با فراهم نمودن محیطی سالم و بهداشتی به جسم و روان فراگیران، امکان رشد، شکوفایی، سلامت و تعالی بدهد. اگر اصول ایمنی حاکم در مدرسه در حد قابل قبولی نباشد، احتمال وقوع حوادث، مسائل و مشکلاتی چون اعتیاد، افت تحصیلی، تحصیل‌گریزی و بیماری‌های روانی و حتی مرگ افزایش می‌یابد. در واقع، فرایند یاددهی و یادگیری به وضعیت ایمنی مدرسه بستگی دارد، یعنی هیچ تدریس و یادگیری معنی‌داری در محیط ناامن اتفاق نمی‌افتد. بنابراین، یک محیط امن و مطمئن پیش‌نیاز آموزش و یادگیری موثر است. تهدیدات برای ایمنی و امنیت افراد می‌تواند از خطرات طبیعی یا اقدامات انسانی ناشی شود. همانطور که مشخص شده است عوامل متعددی مانند قلدری و آزار سایبری، زورگویی سایبری، قلدری فیزیکی و کلامی، بهره‌کشی از کودکان، بیمارهای عمومی، خشونت هدفمند، فروش مواد مخدر و غیره

1. Milam, Furr-Holden & Leaf
2. Anyanwu, Ibekwe & Ojinnaka

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

امنیت مدرسه را تهدید می‌کند. افزون براین، وقوع هر کدام از این عوامل با توجه به شدت و فراوانی فزاینده آنها و همچنین شـدت تأثیرات آنها بر دسـترسـی به آموزش با کیفیت، نگرانی قابل توجهی برای بخش آموزش اسـت. در این راسـتا گرچه نمی‌توان رویدادهای فاجعه‌بار و تراژدی‌های انسـانی را به طور کامل حذف کرد، اما می‌توان در این زمینه ابتکارهایی را به کار بسـت تا از میزان آنها تا حدی کاسـت و محیط‌های یادگیری به مکان‌هایی برای توسـعه ظرفیت‌های دانش‌آموزان تبدیل شـوند. لذا پژوهش حاضـر در پی پاسـخ‌گویی به این سـؤال اسـت که آیا تحصـیل‌گریزی در رابطه بین امنیت در مدرسـه با آمادگی به اعتیاد نقش واسطه‌ای ایفا می‌کند؟

روش

روش این پژوهش از نوع توصـیفی-همبسـتگی (معادلات سـاختاری) بود. جامعه‌ی این پژوهش شـامل کلیه دانش‌آموزان پسـر دوره‌ی متوسـطه‌ی دوم شـهر خرم‌آباد در سـال تحصـیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ بود، که ۲۰۰ دانش‌آموز با توجه به حجم جامعه (۱۰۳۵۲ نفر) با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. ابتدا به‌صورت تصادفی ناحیه‌ی یک از نواحی دوگانه‌ی آموزش‌وپرورش شـهر خرم‌آباد انتخاب و سـپس از آن ناحیه هشـت دبیرسـتان و از هر دبیرسـتان سـه کلاس و از هر کلاس بین ۱۰ تا ۱۵ نفر که تمایل به همکاری داشـتند، انتخاب شـدند. برای تعیین حجم نمونه، بر اسـاس نظر کلاین[1] (۲۰۱۵) تعداد مسیرهای مورد آزمون در مدل، ملاک تعیین حجم نمونه قرار گرفت؛ یعنی، به ازاء هر مسـیر می‌توان حداقل ۱۰ و حداکثر ۲۰ نفر را انتخاب کرد. در این پژوهش ۴ مسیر (سـه مسیر مسـتقیم و یک مسیر غیرمسـتقیم) بر اسـاس طراحی مدل وجود دارد که حجم نمونه ۲۰۰ نفر تعیین گردید. معیارهای ورود برای شـرکت‌کنندگان شـامل: دانش‌آموزان پسـر دوره‌ی متوسـطه‌ی دوم، تحصـیل در مدارس شـهر خرم‌آباد و اعلام رضـایت آگاهانه برای شـرکت در مطالعه بود. عدم تمایل به تکمیل پرسـشـنامه و تکمیل ناقص پرسشنامه بیش از ۵ درصد سؤالات از معیارهای خروج از پژوهش بود. در مجموع بر اسـاس معیارهای ورود و خروج، ۲۲۰ نفر وارد مطالعه شـدند که ۲۰ نفر به خاطر تکمیل

1. Kline

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

ناقص پرسشنامه از مطالعه خارج و در نهایت ۲۰۰ پرسشنامه تجزیه و تحلیل شد. در این مطالعه، اصول اخلاقی پژوهش شامل رازداری و حفظ حریم خصوصی اشخاص رعایت شد. داده‌ها با استفاده از مدل معادلات ساختاری در نرم‌افزار $AMOS_{24}$ تحلیل شدند.

ابزار

۱- مقیاس تحصیل‌گریزی: این مقیاس توسط خرمایی و صالح‌اردستانی (۱۳۹۴) ساخته‌شده و دارای ۲۰ گویه و دو مؤلفه بیزاری از تحصیل (سوالات ۲، ۴، ۶، ۷، ۹، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰) و مدرسه‌گریزی (سوالات ۱، ۳، ۵، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵) است. درجه‌بندی این گویه‌ها نیز در یک مقیاس ۵ درجه‌ای از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) می‌باشد. صالح‌اردستانی (۱۳۹۸) روایی این مقیاس را با استفاده از روش تحلیل عاملی تأییدی در دو عامل بیزاری از تحصیل و مدرسه‌گریزی تأیید نمود و ضرایب پایایی آلفای کرونباخ کل پرسش‌نامه ۰/۹۳ و در خرده مقیاس‌های بیزاری از تحصیل ۰/۹۲ و مدرسه‌گریزی ۰/۸۳ گزارش کرده است. در پژوهش حاضر برای احراز روایی پرسش‌نامه از روایی سازه به شیوه تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد که شاخص‌های تحلیل عاملی تأییدی نشان‌دهنده برازش ساختاری عاملی موردنظر با داده‌های جمع‌آوری‌شده است (X^2/df=۲/۶۸، NFI=۰/۹۳، CFI=۰/۹۵، AGFI=۰/۹۲، GFI=۰/۹۴، RMSEA=۰/۰۷۱). همچنین ضریب آلفای کرونباخ کل پرسشنامه ۰/۹۵ و برای مؤلفه بیزاری از تحصیل ۰/۹۳ و مدرسه‌گریزی ۰/۹۱ به دست آمد که نتایج حاکی از پایایی مناسب ابزار پژوهش می‌باشد.

۲- مقیاس آمادگی به اعتیاد[1]: وید، بوچر، مک‌کنا و بن- پورات[2] (۱۹۹۲) این مقیاس را ارائه کرده‌اند. زرگر (۱۳۸۵) مقیاس ایرانی آمادگی به اعتیاد را با توجه به شرایط روانی، فرهنگی و اجتماعی ایران ارائه کردند. این پرسشنامه شامل دو بعد آمادگی فعال (رفتارهای ضداجتماعی، میل به مصرف مواد...) و بعد آمادگی منفعل (عدم ابراز وجود و افسردگی) است. این مقیاس ۳۶ ماده به‌اضافه ۵ ماده دروغ‌سنج را دارا می‌باشد. نمره‌گذاری هر سؤال

1. addiction readiness scale

2. Weed, Butcher, McKenna & BenPorath

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

به‌صورت یک پیوستار از صفر (کاملاً مخالفم) تا ۳ (کاملاً موافقم) انجام می‌شود (سؤالات ۶، ۱۲، ۱۵ و ۲۱ نمره‌گذاری معکوس دارند). نمرات بالاتر (۰-۱۸۰) نشان‌دهنده‌ی آمادگی بالای فرد به اعتیاد می‌باشند. زرگر، نجاریان و نعامی (۱۳۸۷) در پژوهشی جهت محاسبه روایی این مقیاس از دو روش استفاده کردند. روایی ملاکی پرسشنامه آمادگی به اعتیاد دو گروه وابسته به مواد مخدر و افراد عادی و غیر وابسته به مواد مخدر را به‌خوبی از یکدیگر تمییز داده است. روایی سازه این مقیاس از طریق همبسته کردن با مقیاس ۲۵ ماده‌ای فهرست علائم بالینی ۰/۴۵ به‌دست‌آمده است که نشان‌دهنده معنی‌دار آن می‌باشد. اعتبار مقیاس با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۰ محاسبه شد که در حد مطلوب و بالا می‌باشد (زرگر و همکاران، ۱۳۸۷). ضریب آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر ۰/۸۶ به دست آمد.

۳- پرسشنامه امنیت در مدرسه[1]: این پرسشنامه توسط اسکیبا، سیمون، پترسون و فورد[2] (۲۰۰۶) تهیه و اعتباریابی شده است و در داخل کشور توسط خانی و همکاران (۱۳۹۲) اعتبار یابی شده است. این مقیاس پرسش‌نامه‌ای خود گزارشی دارای ۴۲ گویه است که برای اندازه‌گیری امنیت و جو حاکم در مدرسه طراحی‌شده است. این ابزار رویدادهای خشونت‌آمیز چشمگیر، جو و ارتباطات در مدرسه و رفتارهای انضباطی جزئی را موردتوجه قرار می‌دهد. این پرسش‌نامه دارای چهار مؤلفه جو و ارتباطات (سوالات ۱ تا ۱۹)، عدم اختلاف و خشونت (سوالات ۲۰ تا ۲۶)، امنیت فردی (سوالات ۲۷ تا ۳۴) و عدم رفتارهای مجرمانه و امنیت سطح بالاتر (سوالات ۳۵ تا ۴۲) می‌شود. تمامی گویه‌ها در یک مقیاس ۵ درجه‌ای طیف لیکرت که از یک (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) رتبه‌بندی شده است پاسخ داده می‌شود و نمره بیشتر نشان‌دهنده امنیت در مدرسه بالاتر می‌باشد. سؤال‌های ۲۰ تا ۲۶، ۳۵ تا ۴۲ و ۳۴ به‌طور معکوس کدگذاری می‌شوند. اسکیبا و همکاران (۲۰۰۶)پایایی مقیاس را با استفاده از آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۹۴، ۰/۸۳، ۰/۸۹و ۰/۸۵ گزارش کرده‌اند. محمدی، آریانی قیزقاپان و هاشمی مهر (۱۳۹۷) در پژوهش خود با استفاده از نظر متخصصین حوزه علوم تربیتی و روان‌شناسی روایی محتوایی ابزار را تأیید

1. security at school questionnaire

2. Skiba, Simmons, Peterson & Forde

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

نمودند. همچنین برای بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده کردند که نتایج آن برای کل پرسشنامه ۰/۸۲ بدست آمد که حاکی از پایایی رضایت‌بخش پرسشنامه می‌باشد.

یافته‌ها

نتایج جمعیت شناختی پژوهش نشان داد که ۶۶ نفر از دانش‌آموزان (۳۳ درصد) در پایه دهم، ۶۸ نفر (۳۴ درصد) در پایه یازدهم و ۶۶ نفر (۳۳ درصد) در پایه دوازدهم مشغول به تحصیل بودند. در جدول ۱ میانگین، انحراف استاندارد، کجی، کشیدگی و ضرایب هم‌بستگی بین متغیرهای پژوهش ارائه شده است.

جدول ۱: میانگین، انحراف استاندارد، کجی، کشیدگی و ضرایب هم‌بستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
۱. امنیت مدرسه	۱										
۲. جو و ارتباطات	۰/۸۶**	۱									
۳. عدم اختلاف	۰/۵۱**	۰/۱۷*	۱								
۴. امنیت فردی	۰/۷۷**	۰/۶۲**	۰/۲۰**	۱							
۵. عدم رفتار مجرمانه	۰/۶۵**	۰/۲۹**	۰/۴۵**	۰/۳۹**	۱						
۶. تحصیل گریزی	-۰/۵۴**	-۰/۵۱**	-۰/۱۹**	-۰/۴۲**	-۰/۳۳**	۱					
۷. بیزاری از تحصیل	-۰/۵۲**	-۰/۵۳**	-۰/۱۷*	-۰/۳۸**	-۰/۲۹**	۰/۹۶**	۱				
۸. مدرسه گریزی	-۰/۵۰**	-۰/۴۳**	-۰/۱۹**	-۰/۴۱**	-۰/۳۵**	۰/۹۴**	۰/۸۱**	۱			
۹. آمادگی به اعتیاد	-۰/۵۲**	-۰/۴۳**	-۰/۲۲**	-۰/۴۳**	-۰/۳۷**	۰/۵۳**	۰/۵۱**	۰/۵۰**	۱		
۱۰. آمادگی فعال	-۰/۵۱**	-۰/۴۴**	-۰/۲۰**	-۰/۴۲**	-۰/۳۶**	۰/۵۱**	۰/۴۹**	۰/۴۹**	۰/۹۷**	۱	
۱۱. آمادگی منفعل	-۰/۴۰**	-۰/۳۲**	-۰/۲۳**	-۰/۳۲**	-۰/۲۸**	۰/۴۳**	۰/۴۴**	۰/۳۷**	۰/۸۳**	۰/۶۸**	۱
میانگین	۳/۲۷	۳/۱۳	۳/۰۹	۳/۵۶	۳/۴۸	۱/۹۴	۲/۲۴	۱/۶۴	۰/۸۹	۰/۷۴	۱/۴۵
انحراف استاندارد	۰/۷۶	۰/۹۹	۱/۱۰	۰/۹۹	۱/۰۷	۰/۹۱	۱/۰۵	۰/۸۶	۰/۵۰	۰/۵۰	۰/۶۹
کجی	-۰/۳۵	-۰/۲۴	-۰/۰۸	-۰/۶۷	-۰/۴۶	۱/۲۱	۰/۶۹	۱/۷۲	۰/۳۶	۰/۶۲	-۰/۳۳
کشیدگی	-۰/۳۰	-۰/۸۳	-۰/۸۹	-۰/۳۷	-۰/۷۱	۱/۰۵	۱/۰۵	-۰/۳۶	۰/۱۵	-۰/۲۹	-۰/۴۸

* p<۰/۰۵ **p< ۰/۰۱

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

چنانچه از جدول ۱ مشاهده می‌شود، بین امنیت در مدرسه با تحصیل گریزی و آمادگی به اعتیاد رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد (p < ۰/۰۱)؛ همچنین رابطه‌ی بین تحصیل گریزی و آمادگی به اعتیاد مثبت و معنی‌دارد بود (p < ۰/۰۱). برای آزمون مدل فرضی، چند مفروضه اصلی معادلات ساختاری شامل داده‌های گمشده[1]، نرمال بودن[2] و هم خطی چندگانه[3] بررسی شد. در پژوهش حاضر از روش جایگزینی[4] داده‌های گمشده با میانگین استفاده شد و جهت بررسی نرمال بودن متغیرها از کجی و کشیدگی متغیرها استفاده گردید. دامنه مقادیر ضریب کجی از ۰/۳۵- تا ۱/۲۱ و دامنه مقادیر ضریب کشیدگی از ۰/۳۰- تا ۱/۰۵ بود. درمجموع مقادیر کجی و کشیدگی مربوط به تمام متغیرهای مشاهده‌شده، کمتر از یک بود که بیانگر آن است که توزیع هیچ‌کدام از متغیرهای مشاهده‌شده، تفاوت معنی‌دار با توزیع نرمال ندارد. هم‌خطی چندگانه متغیرهای پیش‌بین نیز با استفاده از آماره اغماض یا تحمل[5] و عامل تورم واریانس[6] بررسی شد. نتایج نشان داد که مقادیر ارزش‌های تحمل به‌دست‌آمده برای متغیرها بالای ۰/۱۰ و در دامنه ۰/۷۰ تا ۰/۷۱ بود که نشان‌دهنده نبود هم‌خطی چندگانه بین متغیرهای پیش‌بین است. همچنین مقدار عامل تورم واریانس به‌دست‌آمده برای متغیرها کوچک‌تر از ۱۰ و در دامنه ۱/۴۰ تا ۱/۴۲ بود که بیانگر نبود هم‌خطی چندگانه بین متغیرهای پیش‌بین است. جدول ۲ شاخص‌های برازش مدل پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۲: شاخص‌های برازندگی مدل‌های پیشنهادی و اصلاح شده

شاخص	χ^2	Df	P	χ^2/df	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	NFI	IFI	TLI
مدل پیشنهادی	۶۷/۹۰	۱۷	۰/۰۰۱	۳/۹۹	۰/۱۲	۰/۹۲	۰/۸۴	۰/۹۲	۰/۹۰	۰/۹۳	۰/۸۷
مدل اصلاح‌شده	۳۷/۶۸	۱۶	۰/۰۰۱	۲/۳۵	۰/۰۸	۰/۹۶	۰/۹۰	۰/۹۷	۰/۹۵	۰/۹۷	۰/۹۴
مقادیر مطلوب	-	-	>۰/۰۵	<۳	<۰/۰۸	>۰/۹۰	>۰/۹۰	>۰/۹۰	>۰/۹۰	>۰/۹۰	>۰/۹۰

نتایج جدول ۲ نشان داد مدل پیشنهادی اولیه دارای برازش در برخی از شاخص‌ها نبود. ازاین‌رو، به کمک شاخص‌های اصلاحی[7] پیشنهادی بین بعضی از خرده‌مؤلفه‌های امنیت

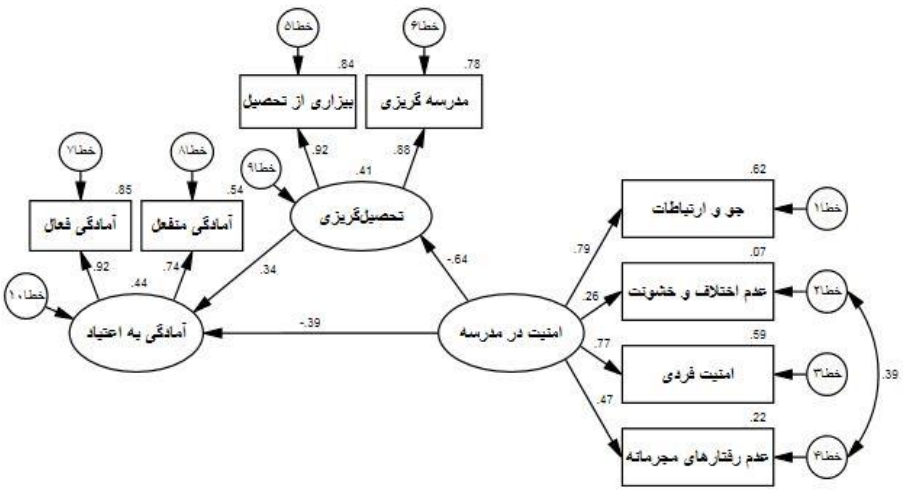
1. missing
2. normality
3. multicollinearity
4. replacement
5. tolerance
6. variance inflation factor
7. modification indices

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

در مدرسه (عدم اختلاف و خشونت و عدم رفتارهای مجرمانه و امنیت سطح بالاتر) روابط دوطرفه برقرار شد و نتایج مدل اصلاح شده در جدول ۲ نشان می‌دهد که بر اساس معیار هو و بنتلر[1] (۱۹۹۹؛ به نقل از عامری، ۱۴۰۱) مدل از برازش مطلوبی برخوردار است. ضرایب استاندارد مسیرهای مدل مفهومی در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱: مدل اصلاح‌شده نهایی تأثیر امنیت در مدرسه بر آمادگی به اعتیاد با میانجی‌گری تحصیل‌گریزی

جدول ۳ اثرات مستقیم بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۳: ضرایب استاندارد و غیراستاندارد مسیرهای مستقیم مدل پژوهش

متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	ضریب تعیین	ضریب بتا	ضریبT	C.R	P	نتیجه
امنیت در مدرسه	آمادگی به اعتیاد	۰/۴۴	-۰/۳۹	-۰/۲۳	-۳/۵۸	۰/۰۰۱**	تأیید
تحصیل‌گریزی	آمادگی به اعتیاد	۰/۴۴	۰/۳۴	۰/۱۷	۳/۴۷	۰/۰۰۱**	تأیید
امنیت در مدرسه	تحصیل‌گریزی	۰/۴۱	-۰/۶۴	-۰/۷۹	-۷/۵۲	۰/۰۰۱**	تأیید

**p<۰/۰۱

همانگونه که در جدول فوق ملاحظه می‌شود ضرایب مسیر مربوط به اثرهای مستقیم متغیرهای پژوهش در سطح ۰/۰۵ معنادار است. در ادامه به منظور آزمون معناداری نقش میانجی تحصیل‌گریزی در رابطه بین امنیت در مدرسه با آمادگی به اعتیاد از آزمون بوت استراپ[2] با ۲۰۰۰ نمونه استفاده شد.

1. Hu & Bentler
2. Bootstrapping

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]
[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

جدول ٤: نتایج آزمون بوت استراپ اثر غیرمستقیم مدل پژوهش

مسیر			اثر	فاصله اطمینان ۹۵٪		سطح
متغیر پیش‌بینی	متغیر واسطه	متغیر ملاک	غیرمستقیم	حد بالا	حد پایین	معنی‌داری
امنیت در مدرسه	تحصیل‌گریزی	آمادگی به اعتیاد	-۰/۲۲	-۰/۰۶	-۰/۴۱	۰/۰۱۴*

*p<۰/۰۵

طبق نتایج جدول ۴، مسیر غیرمستقیم مدل تأیید شد. در نتیجه تحصیل‌گریزی به صورت جزئی و نه کلی قادر به میانجی‌گری معنادار بین متغیرهای پیش‌بین و ملاک بود و امنیت در مدرسه از طریق میانجی‌گری تحصیل‌گریزی اثر غیرمستقیم بر آمادگی به اعتیاد دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه علّی امنیت در مدرسه و آمادگی به اعتیاد با میانجی‌گری تحصیل‌گریزی در دانش‌آموزان پسر بود. مطابق با یافته‌های پژوهش حاضر مدل میانجی‌گری تحصیل‌گریزی در رابطه بین امنیت در مدرسه و آمادگی به اعتیاد در دانش‌آموزان برازنده داده‌ها بود. به منظور بررسی نقش میانجی‌گری تحصیل‌گریزی مسیرهای مربوطه به تفکیک بررسی شد. نخستین مسیر، رابطه مستقیم امنیت در مدرسه و آمادگی به اعتیاد بود. در خصوص مسیر اول نتایج با یافته‌های پژوهش‌های یوزون و کلسی (۲۰۱۸) که در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که دانش‌آموزانی که از محیط مدرسه ناراضی بودند بیشتر در معرض سوءمصرف مواد مخدر بودند، همسو می‌باشد. همچنین با نتایج پژوهش کهرازیی و همکاران (۱۳۹۶) در زمینه‌ی نقش محیط مدرسه و کلاس درس در پیش‌بینی استعداد به اعتیاد دانش‌آموزان و مطالعه‌ی پرنیان‌فر و همکاران (۱۳۹۵) در زمینه‌ی تأثیر فضای نامناسب روانی اجتماعی مدرسه و احساس تعهد پایین به مدرسه با خطر سوءمصرف مواد اعتیادآور در بین دانش‌آموزان، همسو می‌باشد. در زمینه مدرسه سالم کوپرز، جونکرس، ویردت و دی‌جونگ[1] (۲۰۰۲) در پژوهشی با عنوان «اثرات پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر در مدرسه: پروژه مدرسه سالم و مواد مخدر»

1. Cuijpers, Jonkers, De Weerdt & De Jong

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

دریافتند که پروژه «مدرسه سالم و مواد مخدر»، یک پروژه پیشگیری از مواد مخدر در مدرسه هلند است که در اواخر دهه ۱۹۸۰ توسعه یافته و تقریبا همه دانش‌آموزان دبیرستانی هر سال این مداخله را دریافت می کنند، بر کاهش استفاده از موادی چون تنباکو، الکل، حشیش، تاثیر داشته است. نتیجه‌گیری این مطالعه نشان می‌دهد که پروژه مدرسه سالم و مواد مخدر که در هلند اجرا می‌شود، بر مصرف مواد مخدر در کسانی که در معرض آن هستند تاثیر داشته است.

شرایط تاثیر قابل توجهی بر کشش به سوی اعتیاد دارد و حتی می تواند عامل بیدار کننده و رقم زننده اعتیاد باشد. در واقع، مصرف کنندگان مواد مخدر معمولاً به دو دسته «جویندگان احساسات» و کسانی که مواد مخدر را به عنوان راهی برای مقابله با مشکلات زندگی یا با خلق ناخوشایند استفاده می کنند، تقسیم می‌شوند. عمدتا اگر فضای مدرسه امنیت کامل نداشته باشد و نوجوانان بتوانند مواد مخدر را وارد مدرسه کنند، نوجوانان برای فرار از مسائل و مشکلاتی که با آنها مواجهه هستند، به استفاده آزمایشی از آنها رو می آورند. در واقع، نوجوانان در اکثر مواقع از مواد مخدر صرفاً برای احساسات خوشایند یا سرخوشی که داروها می‌توانند ایجاد کنند یا برای اینکه احساس کنند توسط همسالان خود پذیرفته شده‌اند، استفاده می‌کنند. فضای ناامن یا فضایی که به اندازه کافی این مواد در دسترس هستند، می‌تواند زمینه را فراهم کند. به عبارتی، از آن جایی که عوامل عصبی یا روانشناختی مؤثر بر خطر اعتیاد شناخته نشده‌اند، فراهم بودن زمینه و حتی مصرف گاه به گاه مواد مخدر می‌تواند به طور ناخواسته منجر به اعتیاد شود. در این راستا از آنجا که تاریخ طبیعی اعتیاد بر اساس یک «نظریه دروازه» یا «فرضیه سنگ پله» بنا شده است، به طوری که مثلا مشارکت در مصرف سیگار ممکن است مراحل تعیین شده فرهنگی را دنبال کند. به عنوان مثال مصرف سیگار به تدریج زمینه مصرف تریاک، هروئین، حشیش، گل، شیشه می شود. لذا مداخلات اولیه باید شامل روش هایی باشد که استفاده اول را کاهش دهد یا از انتقال از استفاده آزمایشی به اعتیاد جلوگیری نماید (فاجیانو[1] و همکاران، ۲۰۰۵). از این رو، چون دوره نوجوانی دوره اصلی کشش به سمت مواد است و اکثرا

1. Faggiano

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

نوجوانان در این دوره در مدرسه به سر می برند، امنیت در مدرسه سنگ بنایی برای جلوگیری اولیه از اعتیاد و حتی کاهش آمادگی نسبت به اعتیاد است.

مسیر دوم مبنی بر تأثیر مستقیم امنیت در مدرسه بر تحصیل‌گریزی تأیید شد. این یافته با نتایج پژوهش‌های بولو-استیو و همکاران (۲۰۲۲)، کلیس و همکاران (۲۰۰۹) و صالح اردستانی و خرمایی (۱۳۹۹) همخوان است. نتایج پژوهش بولو- استیو و همکاران (۲۰۲۲) نشان داد که یکی از مهم‌ترین عوامل محیطی مؤثر در تحصیل گریزی در سن نوجوانی محیط مدرسه است، هر چه امنیت در مدارس پایین باشد به‌تبع، تحصیل گریزی افزایش پیدا می‌کند. کلیس و همکاران (۲۰۰۹) نشان دادند مدرسه با ایجاد محیطی گرم و مراقبت‌کننده احتمال مدرسه‌گریزی را در دانش‌آموزان کاهش می‌دهد. همچنین نتایج پژوهش صالح اردستانی و خرمایی (۱۳۹۹) نشان داد افزایش ادراک از محیط کلاس در دانش‌آموزان از طریق همانندسازی با مدرسه و ادراک کنترل، سبب کاهش تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان می‌شود. در تبیین این یافته میتوان بیان داشت، محیط امن مدارس بی‌شک حس تعلق و ارتباط دانش‌آموزان را ارتقا می‌بخشد و مشوقی برای ویژگی‌های مثبت شخصیتی است. در این راستا به نظر می‌رسد دانش‌آموزانی که احساس امنیت در مدرسه می‌کنند همسالان، مسئولان مدرسه و معلمان را افرادی حامی و پذیرنده در نظر می‌گیرند. آنها ارتباط اجتماعی برقرار کرده و از رابطه‌های خود تقویت دریافت می‌کنند. این احساس تعلق به مدرسه موجب شده که آنها عزت نفس بیشتری داشته باشند و به حل مسئله بپردازند (حسین‌خانی و مرادیانی گیزه‌رود، ۱۳۹۳). از سوی دیگر زمانی که دانش‌آموز مدرسه را محیطی امن در نظر ندارد با همسالان، مسئولان و معلمان رابطهٔ دوستانهٔ کمتری برقرار می‌کند، با آنها کمتر تعامل می‌کند و پذیرش کمتری از سوی آنها دریافت می‌کند. همگام رویارو شدن با مشکلات، کمتر کمک می‌خواهد و نگران مشکلاتی است که در ذهن خود آنها را مد نظر قرار داده است. در تبیین دیگری می‌توان گفت زمانی که دانش‌آموز احساس مثبتی نسبت به محیط مدرسه دارد و محیط کلاس را مکانی امن و لذت‌آور ادراک می‌کند نسبت به یادگیری علاقه بیشتری پیدا کرده و میزان درگیری او در فرایند تحصیل نیز بیشتر خواهد شد که خود عامل مؤثری در پیشگیری و

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

کاهش بیزاری از تحصـــیل خواهد بود. وقتی دانش‌آموزان معلمان خود را حمایت کننده ادراک می‌کنند و رابطه مطلوب و مناســـبی با معلم خود برقرار می‌کنند انگیزش تحصـــیل آنها افزایش یافته و در فعالیت‌های تحصیلی نیز مشارکت بیشتری خواهند داشت (ونتزلو همکاران، ۲۰۱۷). علاوه بر این، روابط مطلوب و شـایسـته دانش‌آموزان با همکلاسـی‌ها نقش مهمی در درگیری تحصـــیلی و علاقه‌مندی به شـــرکت در فعالیت‌های کلاس دارد (جوانن[1]، ۲۰۰۶). با نظر به این نتیجه می‌توان دریافت ایجاد مدارس ایمن و عاری از خطر، سنگ بنای دستیابی به آموزش با کیفیت و موثر است. از سوی دیگر بر اساس نظریه نیاز-فشار مورای محیط نقش مهمی بر رفتارهای فرد دارد؛ به عبارت دیگر محرک‌های محیطی می‌توانند شـــیوه رفتاری فرد را تحت تاثیر قرار دهند، به این معنا که تاثیرات محیطی، رفتارهایی را که بر اســاس نیازهای فردی برانگیخته شـده‌اند سـرکوب، تسـهیل یا بازداری می‌کنند. بر این اســـاس، تعاملات معلم با دانش‌آموزان و روابط دانش‌آموزان با یکدیگر و جو مبتنی بر همکاری و مشـــارکت فعال در کلاس درس به عنوان بخشـــی از محیط، نقش بازدارنده مهمی در رفتارهای مدرســـه‌گریزی دانش‌آموزان خواهد داشـــت. زمانی که دانش‌آموزان کلاس را به صورت محیطی جذاب و سازنده می‌یابند که در آن دانش‌آموزان با یکدیگر مقایسه نشده و استقلال آنها جهت انتخاب فعالیت‌های تحصیلی مورد حمایت قرار می‌گیرد تصـــویر مثبتی از یادگیری و تحصـــیل در ذهن آنها شـــکل خواهد گرفت. به عبارت دیگر ادراک مثبت از محیط کلاس با افزایش مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و تحصیلی، ایجاد واکنش‌ها و هیجان‌های مثبت نسبت به مسائل تحصیلی و به طور کلی جو کلاس و ایجاد میل و رغبت در به دسـت آوردن مهارت‌ها و توانایی‌های تحصـیلی نقشـی اثرگذار در بهبود عملکرد تحصیلی و کاهش مدرسه‌گریزی دانش‌آموزان خواهد داشت. لذا جهت پیشگیری از این مسائل لازم است سیاست‌های توانمندی در مدارس اتخاذ شوند که هدف آن‌ها حفاظت از ایمنی، سـلامت و رفاه کل جامعه مدرسـه باشـد. در واقع، این عدم امنیت زمینه نابهنجاری‌های زیادی را رقم می‌زند که از جمله آنها تحصـــیل‌گریزی است.

1. Juvonen

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

مسیر سوم مبنی بر تأثیر مستقیم تحصیل‌گریزی بر آمادگی به اعتیاد تأیید شد. این یافته با نتایج پژوهش‌های (عینی و همکاران، ۱۳۹۹؛ عطادخت و همکاران، ۱۳۹۶؛ کامپ، ۲۰۱۲؛ هنری و هویزینجا، ۲۰۰۷) همخوان می‌باشد. بررسی تحقیقات پیشین نشان می‌دهد که مدارس به عنوان یکی از مهمترین محیط‌های فرهنگی اجتماعی می‌توانند بر آمادگی به اعتیاد نوجوانان تأثیرگذار باشند. فقدان حمایت تحصیلی، برنامه‌های نامناسب مدرسه، ناتوانی‌های یادگیری و مشکلات سلامت روان، خطر مصرف مواد را تشدید می‌کند (مینیس و ماسون[1]، ۲۰۱۲). دانش‌آموزانی که دچار تحصیل‌گریزی می‌شوند، احساس ناتوانی در پذیرش هنجارهای جامعه، احساس عدم کنترل بر وقایع اطراف خود و همین‌طور احساس تنهایی می‌نمایند و برای دور نمودن این احساسات از خود به فرار از مدرسه، خرابکاری و رفتارهای پرخطر از جمله مصرف مواد مخدر روی می‌آورند. وقتی فرد در تأثیرگذاری بر محیط، ایجاد رابطه با دیگران و درونی ساختن ارزش‌های جامعه احساس ناتوانی و درماندگی می‌کند، تجربه‌ی این احساسات موجب تهدید شدن سلامت روان فرد شده و علاوه بر احتمال ترک تحصیل، احتمال ابتلا به افسردگی و دیگر اختلالات روانی را افزایش می‌دهد که این خود موجب گرایش بیشتر دانش‌آموزان نوجوان به رفتارهای پرخطر از جمله مصرف مواد مخدر و خشونت می‌شود (عطادخت و همکاران، ۱۳۹۶).

علاوه براین، نتایج پژوهش نشان داد امنیت در مدرسه از طریق میانجی‌گری تحصیل‌گریزی اثر غیرمستقیم بر آمادگی به اعتیاد دارد. این یافته بانتایج پژوهش‌های بولو- استیو و همکاران (۲۰۲۲)، یوزون و کلسی (۲۰۱۸) و پرنیان‌فر و همکاران (۱۳۹۵) همخوان می‌باشد. بر اساس نظریه نیاز- فشار[2] مورای[3] (۱۹۳۸؛ به نقل از کشت‌ورز کندازی، هدایتی، کارگر و مظاهر، ۱۴۰۰) محیط نقش مهمی بر رفتارهای فرد دارد. به عبارت‌دیگر محرک‌های محیطی می‌توانند شیوه رفتاری فرد را تحت تأثیر قرار دهند. به این معنا که تأثیرات محیطی، رفتارهایی را که بر اساس نیازهای فردی برانگیخته شده‌اند سرکوب، تسهیل یا بازداری می‌کنند. بر این اساس، محیط امن و حامی مدرسه می‌تواند برای

1. Mennis & Mason
2. Need-press
3. Murray

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

دانش‌آموزان پاداش دهنده باشد و آنها را وارد فرایند مشارکت فعال مدرسه کند. تعاملات معلم با دانش‌آموزان، روابط دانش‌آموزان با یکدیگر، جو مبتنی بر همکاری، عدم خشونت و رفتارهای مجرمانه به عنوان بخشی از محیط، نقش بازدارنده مهمی در رفتارهای مدرسه‌گریزی دانش‌آموزان خواهد داشت. وقتی دانش‌آموزان ادراک مثبتی از جو مدرسه خود به دست می‌آورند، عملکرد بهتر و نگرش‌های مثبت بیشتری نسبت به آموخته‌های خود خواهند داشت. زمانی که جو کلاس از وضعیت مناسبی برخوردار باشد، دانش‌آموزان احساس می‌کنند که توانایی کنترل بر فعالیت‌های کلاس را دارند، از کلاس لذت می‌برند و در نتیجه احتمال تحصیل‌گریزی در آنها کمتر می‌شود (نیکدل، کدیور، فرزاد، عرب‌زاده و کاوسیان، ۱۳۹۱). لذا می‌توان گفت تحصیل‌گریزی یا فرار از مدرسه اولین نشانه مشکل است، اولین نشانه‌ای که یک جوان تسلیم می‌شود و راه خود را گم می‌کند. هنگامی که جوانان شروع به ترک تحصیل می‌کنند، به والدین، مسئولان مدرسه و جامعه به طور کلی می‌گویند دارای مشکل هستند، نمی‌توانند در زندگی به جلو بروند و به کمک نیاز دارند. در واقع، همانطور که داده‌های پژوهشی نشان می‌دهد دانش‌آموزانی که از مدرسه فرار می کنند یا تحصیل‌گریز هستند، در نهایت ترک تحصیل می‌کنند و برای تبدیل شدن به شهروندان مولد در درازمدت با مشکل مواجه می‌شوند. تحصیل‌گریزی دروازه‌ای به سوی جنایت است. نرخ بالای تحصیل‌گریزی با نرخ بالای سرقت در طول روز و خرابکاری بالا مرتبط است (نولین و دیویس[1]، ۱۹۹۶). بنابراین، مبارزه با تحصیل‌گریزی یکی از اولین راه‌هایی است که یک جامعه می‌تواند به سرعت با یک جوان ناراضی ارتباط برقرار کند و به خانواده‌هایی که ممکن است با یک نوجوان سرکش دست و پنجه نرم کنند، کمک کند. به عبارتی، دست اندرکاران مدارس نباید تحصیل‌گریزی را یک پدیده ساده تلقی نمایند که دانش آموز یا به دلیل عدم علاقه به تحصیل علاقه یا نابهنجاری‌های خاص، به مدرسه نمی‌آید یا مدرسه را ترک می‌کند، بلکه باید در همان شرایط با مشکل بچه‌ها مواجهه شوند و دلیل تحصیل‌گریزی را دریابند و در رفع آنها بکوشند، نه اینکه بدون هر گونه مسئولیتی او را وارد جامعه نمایند.

1. Nolin & Davies

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

در مجموع یافته‌های این پژوهش شـواهد مطلوبی را برای تأیید نقش واسـطه‌گری تحصیل‌گریزی در رابطه‌ی بین امنیت در مدرسه و آمادگی به اعتیاد فراهم نمود و اطلاعات ارزشـمندی را درباره ویژگی‌های کارکردی تحصـیل‌گریزی و امنیت در مدرسـه در بافت مطالعاتی پیشـایندهای آمادگی به اعتیاد فراهم کرده اسـت. از جمله محدودیت‌های این پژوهش انتخاب دانش‌آموزان پسـر دوره متوسـطه دوم بود، بنابراین در تعمیم نتایج به دانش‌آموزان دختر و سایر مقاطع باید جانب احتیاط را رعایت کرد. همچنین بهتر است که این بررسـی روی سـایر گروه‌ها مانند دانشـجویان انجام بگیرد و در صـورت امکان از ابزارهای متنوع‌تری برای اندازه‌گیری امنیت در مدرسـه اسـتفاده شـود. به دلیل ماهیت همبسـتگی پژوهش در اسـتنباط علّی باید احتیاط کرد. در نهایت این که با وجود شـواهد پژوهشـی متعدد که نشـان می‌دهند امنیت در مدرسـه باعث می‌شـود از آمادگی به اعتیاد کاسـته شـود، یافته‌های این پژوهش بیانگر اهمیت توجه به امنیت در مدرسـه و تحصـیل‌گریزی در کاهش آمادگی به اعتیاد بود. از جنبه نظری این پژوهش از محدود پژوهش‌هایی اسـت که به بررسـی پیشـایندهای آمادگی به اعتیاد در قالب یک مسـیر علّی پرداخته اسـت؛ بنابراین، پیشـنهاد می‌گردد در پژوهش‌های آینده به بررسـی سـایر عوامل موجود، جهت تبیین آمادگی به اعتیاد پرداخته شـود؛ همچنین به لحاظ کاربردی نتایج این پژوهش پیام‌آور آن اسـت که دسـت‌اندرکاران تعلیم و تربیت به آموزش و ارتقای توانمندی‌هایی همچون امنیت در مدرسه و کاهش تحصیل‌گریزی بپردازند. با نظر به اینکه سیسـتم‌های آموزشـی بیش از هر زمان دیگری با خطرات مختلفی مواجه هسـتند، می‌طلبد که مدارس ایران اولویت خود را کاهش خطرات با رویکرد ایجاد ایمنی در مدرسـه قرار دهد و همانند کشورهای دیگر دست به اقداماتی بزنند.

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

منابع

بشرپور، سجاد و محمدنژاد دوین، عارفه (۱۴۰۱). رابطه الگوهای ارتباطی خانواده و ویژگی‌های سایکوپاتیک با آمادگی به اعتیاد: با آزمون نقش واسطه‌ای بی‌اشتیاقی اخلاقی. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*، ۱۶ (۶۵)، ۱۲۰-۹۷.

پرنیان‌فر، مجید؛ محرابی، یدالله؛ کشاورزمحمدی، نسترن و محمدخانی، شهرام (۱۳۹۵). بررسی وضعیت عوامل خطر سوءمصرف مواد اعتیادآور در بین دانش‌آموزان دبیرستان‌های دوره دوم شهر شاهرود در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۲. *مجله دانشگاه علوم پزشکی قم*، ۱۰ (۱)، ۷۵-۶۷.

حسین‌خانی، محمد و مرادیانی گیزه‌رود، سیده خدیجه (۱۳۹۳). تأثیر امنیت در مدرسه بر تاب‌آوری: نقش واسطه‌ای عزت‌نفس و حل‌مسأله. *اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۱۰ (۳)، ۱۲۳-۱۰۳.

خادمی اشکذری، ملوک (۱۳۹۱). بررسی عوامل فردی خطرساز در سوءمصرف انواع مواد مخدر در میان دانش آموزان در معرض خطر دوره متوسطه. *مجله مطالعات روان‌شناختی*، ۸ (۲)، ۱۲۱-۹۷.

خانی، محمدحسین؛ زمان‌پور، عنایت‌اله و مرادیانی گیزه رود، سیده خدیجه (۱۳۹۶). تحلیل کانونی رابطه بین امنیت در مدرسه و مشارکت فعال در آن. *روان‌شناسی تربیتی*، ۱۳ (۴۳)، ۲۲۵-۲۰۵.

خرمایی، فرهاد و صالح‌اردستانی، سمیران (۱۳۹۴). پیش‌بینی تحصیل‌گریزی بر اساس رویکرد یادگیری با میانجی‌گری جهت‌گیری اهداف. *سومین همایش ملی روان‌شناسی مدرسه*، دانشگاه الزهرا (س). تهران.

زرگر، یدالله (۱۳۸۵). ساخت مقیاس ایرانی آمادگی برای اعتیاد. *دومین کنگره انجمن روان‌شناسی ایران*.

زرگر، یدالله؛ نجاریان، بهمن و نعامی، عبدالزهرا (۱۳۸۷). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی (هیجان‌خواهی، ابراز وجود و سرسختی روان‌شناختی)، نگرش مذهبی و رضایت زناشویی با آمادگی به اعتیاد به مواد مخدر در کارکنان شرکت صنعتی در اهواز. *مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز*، ۱۵ (۱)، ۱۲۰-۹۹.

صالح‌اردستانی، سمیرا (۱۳۹۸). *تبیین تحصیل‌گریزی بر اساس حمایت والدین و ادراک از محیط کلاس: مطالعه نقش واسطه‌ای ادراک از خود و اهداف پیشرفت*. رساله دکتری، دانشگاه شیراز واحد بین الملل.

صالح‌اردستانی، سمیرا و خرمایی، فرهاد (۱۳۹۹). رابطه بین محیط کلاس و تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان: نقش واسطه‌ای اهداف پیشرفت. *نشریه علمی آموزش و ارزشیابی*، ۱۱ (۴۴)، ۱۲۵-۱۰۹.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

صدری دمیرچی، اسماعیل؛ ریسس قره درویشلو، سجاد و رحیمی زرج آباد، نقی (۱۳۹۷). نقش الگوهای ارتباطی خانواده و سبک‌های دلبستگی در پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد در جوانان. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*، ۱۲ (۴۵)، ۱۳۰-۱۱۴.

عامری، نرجس (۱۴۰۱). روابط ساختاری طرحواره‌های ناسازگار اولیه با ولع مصرف در افراد وابسته به مواد تحت درمان نگهدارنده با متادون: نقش میانجی شفقت به خود. *فصلنامه اعتیاد پژوهی*، ۱۶(۶۶)، ۷۰-۴۷.

عطادخت، اکبر؛ فلاحی، وحید و احمدی، شیرین (۱۳۹۶). نقش از خودبیگانگی تحصیلی و احساس تنهایی در پیش‌بینی گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر. *فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد*، ۴ (۱۴)، ۱۱۲-۹۷.

عینی، ساناز؛ ترابی، نغمه؛ عبادی، متینه و کرمانی، علی (۱۳۹۹). پیش‌بینی گرایش به سوءمصرف مواد مخدر بر اساس خودبیگانگی تحصیلی، هیجان‌های تحصیلی منفی و خودکارآمدی عمومی در دانش‌آموزان. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*، ۱۴ (۵۶)، ۱۰۰-۷۹.

قره‌داغی، شکرالله؛ یحیی‌زاده پیرسرایی، حسین؛ ذکایی، محمدسعید و آقابخشی، حبیب (۱۴۰۱). فهم و شناخت مسائل و نیازهای نوجوانان وابسته به مواد محرک. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*، ۱۶ (۶۶)، ۲۲۲-۱۹۳.

کشت‌ورز کندازی، احسان؛ هدایتی، الهه؛ کارگر، فاطمه و مظاهر، فاطمه (۱۴۰۰). نقش واسطه‌ای خودپنداشت تحصیلی در رابطه بین ادراک از جو مدرسه و تحصیل‌گریزی. *مجله مطالعات روان‌شناسی تربیتی*، ۱۸ (۴۲)، ۱۵۷-۱۳۵.

کهرازیی، فرهاد؛ کیانی، عاطفه و خان محمدزاده، زهرا (۱۳۹۶). بررسی رابطه بین جو مدرسه و کلاس درس با استعداد به اعتیاد در میان دانش‌آموزان مقطع متوسطه. *دومین کنگره ملی روان‌شناسی و آسیب‌های روانی-اجتماعی*، چابهار.

کیان ارثی، سارا؛ عباس‌پور، ذبیح اله و اصلانی، خالد (۱۴۰۱). اثربخشی خانواده درمانی رفتاری بر وسوسه مصرف مواد در نوجوانان ترک کننده سوءمصرف مواد. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*، ۱۶ (۶۴)، ۸۰-۶۱.

محمدی، پروانه؛ آریانی قیزقاپان و هاشمی مهر، منیژه (۱۳۹۷). آزمون الگوی علّی سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس مشارکت فعال با میانجی‌گری امنیت در مدرسه. *پژوهش‌های رهبری و مدیریت آموزشی*، ۱۴ (۱۵)، ۹۰-۶۸.

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

ملکی، حمید (۱۳۸۸). ارتقای سطح امنیت عمومی در مدارس ضرورتی ناشناخته برای همکاری نهادهای انتظامی و آموزش‌وپرورش. *پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی*، ۲(۱)، ۲۸-۱.

نعمتی سوگلی تپه، فاطمه؛ شاهمرادی، سمیه؛ رحیمی، فاطمه السادات و خالدیان، محمد (۱۳۹۹). بررسی عوامل تاثیرگذار در سوءمصرف مواد مخدر و اعتیاد با رویکرد گراندد تئوری. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*، ۱۴ (۵۷)، ۳۴-۱۱.

نیکدل، فریبرز؛ کدیور، پروین؛ فرزاد، ولی‌اله؛ عرب‌زاده، مهدی و کاوسیان، جواد. (۱۳۹۲). بررسی نقش واسطه‌ای هیجان‌های تحصیلی در ارتباط میان اهداف پیشرفت و راهبردهای خودگردانی یادگیری: ارائه الگوی ساختاری. *مجله مطالعات آموزش و یادگیری*، ۵(۲)، ۱۳۶-۱۱۳.

References

Abbaspour, Z., & Ghanbari, Z. (2021). The Effectiveness of Family-Based Treatment on Craving in Girl Students with Substance Abuse. *International Journal of High Risk Behaviors and Addiction*, *10*(1), 1-7.

Addington, L. A., & Yablon, Y. B. (2011). A cross-national examination of fear in disadvantaged schools: US and Israeli-Arab student experiences. *Victims & Offenders*, *6*(4), 325-340.

Akinwumi, F. S., & Ayeni, A. O. (2003). Teaching Manpower Factors and Students' Academic Performance in Economics in Ibadan South West Local Government Area of Oyo. *Nigerian Journal of Clinical and Counselling Psychology*, 9(1), 109-117.

Anyanwu, O. U., Ibekwe, R. C., & Ojinnaka, N. C. (2016). Pattern of substance abuse among adolescent secondary school students in Abakaliki. *Cogent Medicine*, 3(1), 1272160.

Attwood, G., & Croll, P. (2015). Truancy and well-being among secondary school pupils in England. *Educational Studies*, *41*(1-2), 14-28.

Bolu-Steve, F. N. B., Fadipe, R. A., & Kayode, O. C. (2022). Causes and Consequences of Truancy Among in School Adolescents in Oyo North Senatorial District Nigeria. *SPEKTA (Journal Pengabdian Kepada Masyarakat: Teknologi dan Aplikasi)*, 3(1), 23-30.

Cassin, S. E., Sijercic, I., & Montemarano, V. (2020). Psychosocial interventions for food addiction: A systematic review. *Current Addiction Reports*, *7 (1)*, 9-19.

Claes, E., Hooghe, M., & Reeskens, T. (2009). Truancy as a contextual and school-related problem: a comparative multilevel analysis of country and school characteristics on civic knowledge among 14 year olds. *Educational studies*, *35*(2), 123-142.

Collie, R. J., Martin, A. J., Papworth, B., & Ginns, P. (2016). Students' interpersonal relationships, personal best (PB) goals, and academic engagement. *Learning and Individual Differences*, *45*, 65-76.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

Cuijpers, P., Jonkers, R., De Weerdt, I., & De Jong, A. (2002). The effects of drug abuse prevention at school: the 'Healthy School and Drugs' project. *Addiction*, 97(1), 67-73.

Escario, J. J., Giménez-Nadal, J. I., & Wilkinson, A. V. (2022). Predictors of adolescent truancy: The importance of cyberbullying, peer behavior, and parenting style. *Children and Youth Services Review*, *143*, 106692.

Faggiano, F., Vigna-Taglianti, F., Versino, E., Zambon, A., Borraccino, A., & Lemma, P. (2005). School-based prevention for illicit drugs' use. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 1(2), 17-25.

Fisher, B. W., & Tanner-Smith, E. E. (2016). Examining school security measures as moderators of the association between homophobic victimization and school avoidance. *Journal of school violence*, 15(2), 234-257.

Henry, K. L. (2007). Who's skipping school: Characteristics of truants in 8th and 10th grade. *Journal of school health*, 77(1), 29-35.

Henry, K. L., & Huizinga, D. H. (2007). Truancy's effect on the onset of drug use among urban adolescents placed at risk. *Journal of Adolescent Health*, *40*(4), 358-e9.

Jennings, W. G., Khey, D. N., Maskaly, J., & Donner, C. M. (2011). Evaluating the relationship between law enforcement and school security measures and violent crime in schools. *Journal of police crisis negotiations*, *11*(2), 109-124.

Juvonen, J. (2006). Sense of belonging, social relationships, and school functioning. In P. A. Alexander & P. H. Winne (Eds.), *Handbook of educational psychology* (2nd ed., pp. 255–674). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Kaufman, P. (2000). *Indicators of school crime and safety, 2000*. US Department of Education, Office of Educational Research and Improvement, National Center for Education Statistics.

Kemp, R. (2012). The symbolic constitution of addiction: Language, alienation, ambivalence. *Health: SAGE Journals*, 16(4), 434–447.

Keppens, G., & Spruyt, B. (2018). Truancy in Europe: Does the type of educational system matter?. *European Journal of Education*, *53*(3), 414-426.

Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling*: New York: Guilford publications.

McFarland, J., Cui, J., Rathbun, A., & Holmes, J. (2018). Trends in High School Dropout and Completion Rates in the United States: 2018. Compendium Report. NCES 2019-117. *National Center for Education Statistics*.

Mennis, J., & Mason, M. J. (2012). Social and geographic contexts of adolescent substance use: The moderating effects of age and gender. *Social networks*, *34*(1), 150-157.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]

Milam, A. J., Furr-Holden, C. D. M., & Leaf, P. J. (2010). Perceived school and neighborhood safety, neighborhood violence and academic achievement in urban school children. *The Urban Review*, 42(1), 458-467.

Muñoz, V. A., Carby, B., Abella, E. C., Cardona, O. D., López-Marrero, T., Marchezini, V., ... & Wisner, B. (2020). Success, innovation and challenge: School safety and disaster education in South America and the Caribbean. *International journal of disaster risk reduction*, *44(1)*, 101395.

Nolin, M., & Davies, E. (1996). Creating safe and drug-free schools: An action guide. *National Center for Education Statistics*.

Perumean-Chaney, S. E., & Sutton, L. M. (2013). Students and perceived school safety: The impact of school security measures. *American Journal of Criminal Justice*, *38*, 570-588.

Planty, M., Banks, D., Lindquist, C., Cartwright, J., & Witwer, A. (2020). Tip Lines for School Safety: A National Portrait of Tip Line Use. *RTI International*.

Skiba, R., Simmons, A. B., Peterson, R., & Forde, S. (2006). The SRS Safe Schools Survey: A broader perspective on school violence prevention. In S. R. Jimerson & M. Furlong (Eds.), *Handbook of school violence and school safety: From research to practice* (pp. 157–170). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Swartz, K., Reyns, B. W., Henson, B., & Wilcox, P. (2011). Fear of in-school victimization: Contextual, gendered, and developmental considerations. *Youth Violence and Juvenile Justice*, *9*(1), 59-78.

Uzun, S., & Kelleci, M. (2018). Substance abuse in high school students: their self efficacy to avoid substance abuse and related factors. *Dusunen Adam-Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, *31*(4), 356-363.

Wahab, S., Baharom, M. A., Abd Rahman, F. N., Wahab, K. A., Zulkifly, M. A., Azmi, A. D., & Ahmad, N. (2021). The relationship of lifetime substance-use disorder with family functioning, childhood victimisation, and depression, among juvenile offenders in Malaysia. *Addictive Behaviors Reports*, *14*, 100359.

Wentzel, K. R., Muenks, K., McNeish, D., & Russell, S. (2017). Peer and teacher support in relation to motivation and effort: A multi-level study. *Contemporary Educational Psychology*, 49(1), 32–45.

Whitney, B. (1994). *The truth about truancy*. Routledge. Whitney, B. (1994). The truth about truancy. Routledge.

Yee Wan, W., & Tsui, M. S. (2020). Resilience for dropout students with depression in secondary schools in Hong Kong: parental attachment, hope and community integration. *Asia Pacific Journal of Social Work and Development*, *30*(2), 78-92.

سال هفدهم، شماره ۶۷، بهار ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 67, Spring 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.17.67.127]